„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
за годину 32 дин. на пола године 16 дин на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ЛИСТ целокупне српске народне слободоумне странке.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч

БРОЈ 151. У Новом Саду у среду 28. септембра 1888. ГОДИНА XXIII.

Позив на претплату.

Крајем овога месеца истиче рок претплате свима оним, који претплатише „Заставу“ на трећу четврт године. Овим позивамо пријатеље „Заставе“ на даљу претплату.

Ко је и шта је „Застава“, то је она довољно показала. Она ће се и на даље лепршати у слободном табору нашег народа, на бедему народносном и напредном. И кад то кажемо, ми се позивамо на свој досадањи рад, који нас не може утерати у лаж.

У данашњим данима, где је силом прилика главни део наших обрана спао на плећа новинарска, „Застава“ треба још одлучнију потпору својих пријатеља. И она се са пуно наде обраћа својим пријатељима, да је не само духовном снагом, него и у купљењу претплате помогну.

Цена је „Застави“ обележена на челу листа.

Обраћамо и опет пажњу наших пријатеља и претплатника на бројеве „Заставе“ од петка. Ти су бројеви удешени за најшире кругове нашег народа, а нарочита претплата на њих стаје 3 фор. годишње.

У Новоме Саду, 16. септембра 1888. г.

Уредништво „Заставе“.

ПОЛИТИЧКЕ СИЛУЕТЕ.

III.

Гвоздензуба.

Међу приповеткама народним, које поникоше услед разних сујеверица имаде једна у којој се описује некаква хаветиња: Гвоздензуба. У поноћној тами, кад све живо спава помаља се она из орнулих гробова и као страховита неман залази по кућама клопарајући и шклоцајући гвозденим зубима.

У колико се други народи могу похвалити са оваковим страшилом нећемо да разбирамо; али ми, Срби, не само да имамо Гвоздензубу у песничким творевинама народним; ми је имамо у истини, у животу. Ако неверујете мојим речима а ви погледајте чича-Николу, па ми онда кажите није ли тако.

Тако је! Политичка гвоздензуба (коју напредњаци из велепоштовања прекрстише са именом: „Гвоздена песница“) у свему је слична са оном из народних приповедака. Из орнулог и полу сурваног гроба диже се она неман на јавност да хаветињски апетит још једном зајази крвљу најплеменитијих синова потиштеног народа и да својој драгој дечици, кајмаканима, обезбеди владавину за нових 10 година. И што је најглавније то она не чини случајно него с планом сталним и утврђеним.

Ово је већ пет месеци како политичка гвоздензуба клопара и барата по српској кући. За тих пет месеци она се ранила народним правима, уставом зајемченим, газећи их и цепајући, као непотребну хартију, која јој само смета у њезином уставном злочину.

Да ће она тако радити ми смо још у почетку њезине владе на овом месту показали. Још онда ми рекосмо да ће чича Никола покушати да огласи ванредно стање у земљи те да на тај начин сатре и онај остатак народних бораца, који имадоше ту срећу да се спасу од његових канџа пре 5 год.

Најновије вести потврђују нам да се у нашем прорицању нисмо преварили. Гласови, да ће се **у шест округа** прогласити **ванредно стање** и **„крвави суд“** потврђују се у разним српским и страним листовима. Хоће ли се они и обистинити, ако не сад, а оно доцније, о томе нећемо да сумњамо, поред свега тога што знамо да у народу нема никаквих метежа, да је народ данас у тако једном положају, да није у стању никакав протест противу чича-Николе подићи, јер Србија није држава, на подобије других уставних земаља; она је земља чуда и изненађења, а у таковој земљи могуће је све и сва.

Али шта хоће чича-Никола тиме што је зашклоцао са ванредним стањем? Да ли му за цело прети опасност какова, те хита да се и ње спасе? По свима знацима ми не видимо никакве опасности сем оне која се можда у његовој савести јавља. Та зла савест, ево где га, као дахију Фочића гони да још једаред прође кроз нахије и да напабрчи остатак „кнезова“ те да у њиховој крви обезбеди својој деци дуго царевање.

Другог разлога, који га гони да ово учини ми нигде не видимо. И да није те бојазни у злој савести он не би ово чинио, јер шта је њему мало у Србији? Све што год је намислио он је извршио. Неколико злочина понео је на својој души. На неуставан начин угушио је слободну штампу. Личну и имовну безбедност бацио је на милост и немилост партизанским „независним“ (или „несавесним“, како их код нас зову) судовима. Углед државе уништио је; а што је било отреситијих људи одагнао је у тамнице и хајдуке. Све, све, зашта је мала и смртна казна учинила је ова ужасна неман ненаилазећи ни на какав одпор.

Хајдуклук у шуми, хајдуклук код власти; то је његова владавина! Па кад је тако, онда зашто му је нужно и ванредно стање у земљи. Та оно и иначе постоји. Оно, шта више у велико ради на корист његову!

Али то је још мало. Чича Николи треба кланица! Он хоће крви, која ће и у будућности застрашавати борце народне. Његова владавина несме да прође без „крвавог суда“; иначе он неби био „гвоздена песница“, коју „Видело“ најодушевљеније поздрави, узмахујући њоме над остатком опозиције после 1882. год.

Но у колико год је ово страховито насиље политичке Гвоздензубе ужасно, у толико нам оно само јемчи, да су њезиној владавини дани избројани. Последњи метак чича-Николин, то је ванредно стање; кад њега изврши он обично слази у своју гробницу и облизујући крваве зубе мирно спава, очекујући, да га напредна партија по нова позове.

То вам је слика наше Гвоздензубе, која нам данас приповеда, како ће и кога ће још од виђенијих људи премлатити. Но да би нам слика потпунија била, немојте замерити, што ћу овде навести неколико народних стихова:

И прођи ћеш, синко, кроз нахије,
Једнога ћеш кнеза домамити
И на веру њега погубити;
Једног уби, двојица одоше;
Два погуби, четир утекоше;
Они ће вам куће попалити,
Ви, дахије, главе погубити.
Мунаре ће попаст паучина;
Где су ваши хати пролазили
И коњскијем плочам задирали,
Из калдрме проникну ће трава;
Друмови ће пожељет Турака
Ал Турака нигде бити неће!

Свевид.

Политички преглед.

Промене у Русији. Петроградски политички кругови мисле, да ће се у високим државним службама збити велике промене, чим се цар поврати са свога пута из Кавказа. Скоро је известно, да ће кнез Дондуков Корзаков одступити као намесник у Кавказу, но још се не зна, ко ће доћи на његово место. Такође је врло вероватно, да ће одступити и министар унутарњих послова гроф Толстој, а на његово место доћи ће генерал Игњатијев. То би било од силна домашаја по Русију јер је данас генерал Игњатијев најодлучнији заступник праве руске политике. Смрћу генерала Дрентелева упражњено је намесничко место у Кијеву, које је у Русији једно од најважнијих. У Кијеву имао је до сада намесник и војничку и цивилну власт у својим рукама а сад мисле, да ће се та власт поделити у двоје, па да ће за војничког намесника у Кијеву бити именован генерал Драгомиров, а за цивилног досадањи префект у Петрограду генерал Гресер. Но спомињу се и други кандидати, као н. пр. генерал Оршевски.

О Димитрију Давидовићу.

(Говор др. М. Миловановића професора велике школе. Говорен о Давидовићевој прослави 18. септ. у Смедереву.)

Ми смо у једном подлистку „Заставе“ донели недавно доста опширан животопис Давидовићев. Но у говору, кога је говорио о Давидовићевој прослави г. Миловановић има неких момената, нарочито о карактеру Давидовића и уставу Давидовићевом, да ћемо ми те ствари прикопитити нашим читаоцима као допуну животописа Давидовићевог, кога смо већ донели.

У свом политичком животу Давидовић је вазда не само остао потпуно лојалан саветник кнежев већ је такође гајио непрекидно према Милошу и дому Обреновића дубоко поштовање и најискренију оданост. Давидовић је умео боље но ико од његових савременика да оцени величину душе Милошеве, и да увиди како је тешко везана судба кнежева са будућношћу српске домовине. А кнез је са своје стране достојно уважавао способност, научну спрему и поштење Давидовићево.

Но ипак зато између њих двојице нити је владала нити је могла да влада вазда чиста и непомућена слога. Њихове размирице биле су врло честе, а више пута и врло озбиљног карактера. Јаков Живановић приписује све то једино плахоВитости и кнежевој и секретаревој. „Кнез Милош и Давидовић, вели он, били су оба чисто сангвиничног темперамента. Оба су били подједнако осетљиви и цандрљиви. Давидовић је искрено волео кнеза и био му је одан и срцем и душом, а кнез је такође волео Давидовића више него икога. Сангвинички темпераменат био је узрок томе што су они често врећали један другог и што је Давидовић често давао оставку; но они су се тако исто лако и мирили.“

Али несугласицама између кнеза и Давидовића нити је био једини нити баш и главни узрок у плахости њихових карактера, у сангвиничности њихових темперамената. Оне су имале својег много дубљег и много озбиљнијег разлога.

На дипломатском пољу, на пољу преговора Србијиних са Портом и са страним силама, кнез и његов секретар никад нису могли доћи до сукоба. Циљ њихов на томе путу био је вазда један и исти: да се Србији прибави што више самосталности и да се отклоне све интриге које су претиле српској будућности. Давидовић је добро знао да у Српству није било ни једне руке која би Србију могла енергичније и сигурније повести к постигнућу тог циља, но што је била рука Милошева. Здрав ум и бистар поглед кнежев брзо су оценили колико је велика била дипломатска способност Давидовићева. С тога је обично у питањима такве природе постизаван бар споразум између њих, па и ако је кнез осећајући да одговорност пред Србијом и пред историјом пада у првом реду на њега показивао више обазривости не смејући да даде својег при-

ЛИСТАК.

МОДЕРНА ФРАНЦУСКА ДРАМА.

Друштвене тежње, које су се појавиле на крају четрдесетих година, обратиле су пажњу великих мислилаца на друштвено зло, и покушавало се, да се на сваком пољу открије и излечи то зло.

Од овог општег душевног покрета није остала недодирнута ни француска позорница; тај покрет је створио модерну друштвену драму, која не карактерише само особе, него и стаје а не износи само добра и рђава својства човечијег карактера, него и погрешке друштвеног уређења, као и његов утицај на карактер и радњу појединих особа.

Овај општи душевни покрет, да одговори својој задаћи, оставља на страну сваки идеал, а употребљава само рељалне црте и црта живот, који одговара истини; јер само тако може да изнесе погрешке друштвеног уређења и на тај се начин може свак и уверити, е је нужно исто променити.

Отуда долази она црта модерне француске драме, за коју њени пријатељи веле, да је погрешка, што сувише гледа на гадне стране живота и што у гаднијој боји износи друштво, него што оно јесте. Али баш смер захтева, да се само оне рђаве стране изнесу, које у истини постоје и да се њима, као документима докаже, да је погрешно друштвено уређење.

Нарочито брачна установа давала је француској социјалној школи највише материјала за драме и тако су постале бракоразводне драме. Узрок овоме беше у самом француском брачном закону, који је спојио две највеће противности.

Док је закон с једне стране брак схватио као обичан, приватан и грађански уговор, с друге стране пак изрекао је, да се исти не може покварити. Тако је брак искључио баш она својства, која су главна црта сваког приватног уговора, да се исти могу разрешити у споразуму са странкама, које склапају уговор. По што је законодавство спојило два схваћања, која једно друго искључују, то је исто довело брак у крив положај, чије су последице друштво јако теретиле.

Ово су стање изнеле бракоразводне драме и дотле се бавиле брачним питањем социјалне драме, док није законодавство 1884. г. изрекло, да се брак може развести.

Социјална драма, да би одговорила своме рељалном карактеру, меша озбиљне и комичне елементе, уступа више места епизодама, износи жанр-слике, а слика свакидашњи живот и у језику, који је кратак, значајан, скраћен и прост. Она тежи за снажним ефектом и утиче не само на душу гледаочеву, него и на живце.

Већином свих драма имају фигуру, која нас подсећа на доба грчких драма. То је тако звани моралиста у комаду, коме спада у дужност, да каже пишчево мишљење и смерове.

Утицај модерне француске драме променио је и представљање на позорници. Место пређашње простоте захтева она у свачему предсказивање, која потпуно одговара истини, као тренутно намештене собе.

Престало је декламовање под стрејом. Место тога, кретају се глумци, као што захтева њихова радња, они ходају горе и доле, ако је нужно окрену и леђа гледаоцима, што не чувено беше на старој позорници, говоре лако и природно, као у свакидашњем разговору.

У делима А. Диме, који знатно заступа модерну француску драму. Његова прва драма: „Госпођа од Камелија“ била је уједно први корак к рељалистичкој француској драми. У истој драми износи он примерак морално пропале жене, коју је оплеменила чиста љубав. Нико је не прима у друштво због њене прошлости. Друго његово велико дело: „Demimonde“ (полусвет) бави се класом жена, која ван друштва стоји и за себе чини свет. Судбину незаконите деце расправља његово дело: „Le fils naturel“ (природно дете); ово је питање покушао да расправља и Дидеро, али не тако сретно. Већина његових многобројних дела занима се брачним питањем. По што је закон од 1884. г. уништио основу бракоразводним драмама, то је Дима обратио пажњу на друго питање, и у једном најновијем свом делу: „Дениз“ и обрадио је питање, да ли може један карактеран човек за жену узети девојку, која је пре згрешила, и да ли јој се може опростити, ако се буде кајала.

Други заступник модерне француске драме Е. Ожије (E. Augier) ишао је правцем академије. Своје прве драме написао је у стиховима и тек 1855. г. ступи он драмом: „Олимпијином удатбом“ у средину социјалне школе. У овом комаду хтео је управо, да устане против новог правца, који је на то ишао, да ослободи морално пропалу жену и доказао је, е су таке жене неспособне за праву љубав и чист брак. У другим комадима занима се брачним питањем, износи слике друштвеног трулежа, описује судбину незаконите деце и карактерише аристократију по рођењу и по новцу.

Сарду тај највећи мајстор у извађању ефекта на позорници не заступа у свима комадима социјалан правац модерне француске школе. Главан је смер Сарду-у, да му комади буду од великог ефекта на позорници. Нико не познаје тако публику и свид, који се мења, као он, и нико не уме тако да погоди расположење у публике, као он.

По што му први комад не беше од успеха, то је ћутао четир године и тек доцније 1859. г. постигао је први велики успех. Од тада остали му је успех веран а постизавао га је разноврсним комадима.

станка некојим дрским плановима Давидовићевим. Тако н. пр. кнез Милош није смео послати, као што му је то световао Давидовић, своје изасланике у Лондон да тражи да конференција за грчко питање узме у претрес и питање о Србији, бојећи се да такав корак не изазове негодовање руско.

Са свим је друкче било односно унутарње политике кнез Милошеве. Државни идеал кнежев био је у диаметралној супротности с државним идеалом Давидовићевим. Први је био васпитан у школи турских паша; други се напајао узвишеним идејама о слободи, једнакости и братству, које је у свет бацила велика француска револуција. Кнез није могао да појми да може бити владара у земљи који не располаже и имаовином и радом па и животом својих поданика. Он није могао довољно да се начуди Давидовићу и другим неким својим саветницима који су му одрицали право да пресуђује приватне спорове и да непосредно изриче казне преступницима. У њему је било најчвршће укорењено убеђење да је његова воља закон за земљу над којом му је поверена влада, и да према томе никакви закони не могу постављати границе његовој власти. — Давидовић је напротив осећао из дубине душе да без законитости нема правде, и да је правда једини чврст и сигуран основ државни. Он је гајио убеђење да у свакој добро уређеној држави законодавна, извршна и судска власт морају да буду независне једна од друге и самосталне једна према другој, онако као што је то Монтескије одредио. Његови погледи су се вазда отимали на слободне парламентарне државе западне Европе. И ако је умео да води довољно рачуна о томе како је тешко постићи такав идеал државни са народом на ступњу културе на којем је тада био српски народ, ипак је он био убеђен да је и за спас и будућност Србије, па шта више и за спас и будућност самога кнеза и дома Обреновићевог, неопходно нужно обуздати самовољу Милошеву.

Онај који говори у име историје мора пре свега да буде непристрастан и искрен. Ја не смем с тога, узимајући ту улогу на себе, да покријем велом заборава злоупотребе које је починило самовлашће српског кнеза ослободиоца. Један велики страни писац, пријатељ српског народа и пријатељ династије Обреновића, Сен Рене Тајандије, карактерише овим речима унутарњу владу кнез Милошеву: „У својој земљи Милош се показао као деспота, а сувише често и као турски деспота.“ Па и сам неумрли кнез Михајло пише из својег прогонства овакву осуду владе оца својег: „Јест, мој је отац починио велике погрешке.“ Ја се овде у толико мање устежем да са своје стране потврдим ту праведну осуду коју је син изрекао над оцем, што је у животу Милошевом толико светлих и племенитих црта, а у влади његовој толико неоцењених заслуга за српски народ да се не може ни једног тренутка страховати, да ће слика његова изићи са суда историјског недостојна вође народа који је починио тако много великих дела. Кнез је у осталом сам показао колико мало зазире од беспристрастног суда историјског, кад је песнику Сими Милутиновићу-Сарајлији, позивајући га да пише Историју Србије, давао оваква упутства: „Пиши и о мени самом без икаква пристрањивања или ласкања добро и зло, паметно и безумно како и све сретно и несретно, где ти год што на реду причања удеси се и пристане.“

Сасвим је природно да један човек осећања Давидовићевих и његовог васпитања није могао бити обожавалац унутарње владе кнез Милошеве. Кад би какав акт бруталности кнежеве учинио да у њега прекипе осећаји негодовања и незадовољства, он је давао своју оставку и молио кнеза да га пусти да иде из Србије, не гледајући на то што је био пуки сиромах и што је имао да се стара о издржавању своје породице. Тако је било 1827. године, кад је Ђорђе Протић, први секретар народног суда био батинан због неке своје кривице.

Давидовић је тада писао кнезу писмо молећи га за отпуст из службе и дозволу да иде у Русију.

1833. године после нових преговора које је водила иста српска депутација, и у којој је опет главну улогу играо Давидовић, Србија је добила дефинитивно своје територијалне границе, добила је у своје руке све ђумруке земаљске и одређена јој је тачно сума данка годишњег. Мимогред су уступљени том приликом шест граничних округа, који су 1812. године улазили у састав Карађорђеве Србије, али нису припадали београдском пашалуку. Данак је пак сведен на релативно малу суму од 2,300.000 гроша, на чем се такође има много захвалити енергичној заузимљивости Давидовићевој.

Али има једно питање које је расправљено у хатишерифу од 1830. године без знања кнез Милошевог и противно његовим намерама. То је питање о ограничењу власти кнежеве установом државног савета, чији су чланови имали да буду непокретни, т. ј. независни према кнезу. Чл. 2. хатишерифа вели да ће „кнез имати управу унутрашњих послова земаљских које ће отправљати у договору са скупштином састављеном из поглавара земаљских.“ А његов чл. 15. гласи да „довле год чланови савета не упадну у какву тешку кривицу или против високе Порте, или против закона и уређења земаљских, неће се моћи ни збацити ни удалити са својих звања.“

Куниберт, који је обично као очевидац, добро обавештен о догађајима што су се збили за владе кнеза Милоша, тврди да су обе ове одредбе, кобне по његовом мишљењу за будућност Србијину, унешене у хатишериф иницијативом Давидовићевом. Ми немамо позитивних података, по којима би могли било одбити, било потврдити ову тврдњу Милошева лекара и повереника. Али мислимо да му се мора поклонити вере у толико пре, што је он вазда гајио особито поштовање и према карактеру и према способностима Давидовићевим. Но Куниберт је без сваке сумње на сасвим погрешном путу кад оптужује Давидовића да је био у тој прилици руковођен егоистичним рачунима. По њему изгледа да је намера Давидовићева била да усредсреди сву власт државну у савету, па да за тим он сам влада потчинив својем утицају све своје другове саветнике.

Милетина буна планула је јануара месеца 1835. год. па се одмах и стишала, не пролив ни капи крви посредовањем Вучићевим и Давидовићевим. По обећању учињеном у име кнежево састала се велика народна скупштина на Сретење 1835. год. Сутра дан одмах био је усвојен без икаквих измена устав који је Давидовић написао и поднео скупштини по заповести кнежевој.

Обично се тај устав Давидовићев (да поменемо овом приликом да је Давидовић творац и саме речи „Устав“ која означава устављање, ограничење власти владаочеве) обично се, велим, тај устав сматра као дело страсног слободњака, као једна непромишљена копија западних представничких установа које нису могле добити у Србији никакве стварне примене. Давидовићу се пребацује да је сасвим изгубио био из вида за ког је правио устав да заскепљен извесним политичким теоријама није хтео или није умео да разложи праве потребе народне и да води довољно рачуна о његовим појмовима и обичајима.

Но и ако јест истина да кроз читав сретенски устав провејава слободоумни дух Давидовићев, и ако се познаје на њему да га је радио добар син велике револуције француске, ипак је Давидовић био далеко од тог да без размишљања копира установе слободних представничких држава западне Европе. Његов политички оцеан био је један представнички дом, онакав од прилике као што је образовала уставотворна скупштина француска у уставу од 1795. год. у којем би била усредсређена целокупна суверена власт народна. Али Давидовић је и сувише јасно увиђао колико би било илузорно покушати у Србији неодложну примену таквог система владавине. У говору, којим је он у име кнежево отворио скупштину сретенску, биле су између осталих и ове речи: „Оснивање модерних држава захтевало је дуге векове, па ипак зато још и данас има да се поправља много што шта у њиховим установама. Србија се мора кретати истим путем којим су се и оне кретале; она не може постати за годину дана држава потпуно уређена у којој ништа не остаје да се пожели. Српски народ има више својих народних особина које треба прилагодити најпре цивилизацији европској па да могне заузети достојно место међ другим народима. Највећи наш недостатак је у људима способним да управљају државним пословима по европском начину“...

Давидовић је добро разумео да народна скупштина не би била у стању да ограничи самовољу кнез Милошеву, и да би она, састављена из људи без икаквог разумевања државних послова, у брзо постала играчка у рукама владаочевим. За то он и ставља својим уставом владаоца непосредно под контролу државног савета. А да би савет могао озбиљно вршити ту контролу, устав осигурава члановима његовим потпуну независност према владаоцу, који их поставља у њихова звања, али их не може више са њих уклонити. Законодавна власт поверена је државном савету, а кнезу је остављено право санкције са суспензовним ветом. Предлог саветски и по трећи пут поднесен морао је кнез усвојити. Министре је узимао кнез из средине саветске. Остали чиновници били су заклоњени од самовоље кнежеве и нису могли бити отпуштени из службе без претходне судске одлуке. Државнички инстинкт кнез Милошев увиђао је исто тако јасно да права опасност његовој апсолутној власти грози од државног савета а не од скупштине. Ни у једној прилици кнез се није противио установи народне скупштине; али се са државним саветом, чији су чланови непокретни није могао помирити.

На жалост овај устав није био дуга века. Аустрија која је за четрдесетогодишње владе кнеза Метерниха гонила сваки слободоумнији покрет у Европи, бојећи се рђавог примера за своје поданике, похити да уложи протест и против новог српског устава. Тај протест прихвати и Русија, којој се није допадало да Срби сва своја унутарња питања расправљају сами, не дајући прилике сили покровитељци да посредује између разних њихових власти, и Турска, која је видела у њему згодну прилику да јаче утврди своја сиверена права над Србијом. Кнез Милош са своје стране нерадо је гледао ограничење своје власти, па се покаже одмах готов да се одазове захтевима трију сила. Заповест кнежева од 17. марта 1835. год. одузела је и савету и министрима власт, која им је дана била уставом.“

„Последње писмо“ је врло вешто написана сплеткашка игра. Његове најбоље драме су: „Федора“, „Растављајмо се“, „Нервозни људи“, „Одета“, „Добри пријатељи“, „Добри сељаци“, „Породица Беноатон“.

На пољу модерне француске драме важно место заузимају: Баријер, Октав, Фејје, Мејхак, Халеви и Паијрон.

У данашњем столећу променио се до данас свид (укус) француске публике шест пута. Тиме су без икаква трага нестале драме, у којима је пређашњи нараштај уживао и истима се чудио, а нараштај, који је за њима дошао, највише ако се чудио, како су се могли одушевити њихови претци за таква дела.

Могуће је, да није далеко време, када ће и садашњи правац изгубити своју моћ, а будући нараштај неће моћи схватити, како је могао данашњи правац постићи такав успех. Од силних драма, које су цео, изображени свет с тријумфом обишле, само се мален број одржао, који се отргао од ноћи вечите заборавности, а то је пример, који нас опомиње, да драмски писац треба да изнесе идеје и слике свога доба на позорницу, али не као роб владајућег свида, него треба исти да води и њиме управља, и да се при сликању свога доба не држи спољних црта, које прелазе и постану досадне, него треба да нас поред спољних црта упозна са човеком изнутра, са вечитим човеком, т. ј. са оним цртама човечије природе, које се никад не мењају.

У Будимпешти, 18. септ. 1888. г.

Превео Z.

Вести из места и са стране.

Дилетантска представа у Н. Саду. У понедељак, 26. тек. мсца била је позоришна представа наших дилетаната у корист „срп. нар. позоришта.“ Представљана је „Јединица“ од Фредра и „Француско-пруски рат“ од К. Трифковића. Овом се приликом морамо најласкавије о нашим дилетантима изразити. Публика је била потпуно задовољна, управо изненађена неочекиваним успехом. Госпођице, које су представљале, схватиле су и извеле добро своје улоге, а то се исто мора и за мушке казати. Не можемо, а да овом приликом не изјавимо захвалност г. Бранку Рашићу, који као редитељ, полаже великог труда и мара. Но не можемо овом приликом оћутати једну примедбу. Ми смо ово неколико пути гледали г. Рашића у најглавнијим улогама, и морамо рећи, да смо се и опет уверили, да код нашег народног позоришта влада велико зло. Док се г. Рашић бавио код нар. позоришта није могао да се истакне како ваља, јер је тамо обичај млађим снагама недати никад веће улоге, ни прилике да се истакну. Да тога није код „нар. позоришта,“ ми смо уверени, да би г. Рашић тамо имао врло лепе будућности. То је било и са ђцом Л. Хаџићевом. Све донде, док невоља у особљу није приморала управу да даје ђци Ленки главне улоге, увек се мислило: „она не може,“ а тада се показало, да сасвим лепо може. Но ово узгредно. Ми се надамо да наши дилетанти неће застати сад, кад су код публике пробили сасвим лед. Идућим приликама, говорићемо коју више о појединим члановима наших дилетаната. — Чиста прилога било је преко 50 фор. С материјалне стране ова је представа испала лошије, но прве две, а томе је узрок ружно, мочарно време, па и дан кога су дилетанти изабрали — понедељак. Баш тај је дан најнезгоднији у целој недељи. Зашто је то тако учињено, не знамо.

„Друштво св. Саве.“ Од председника друштва св. Саве, г. Светомира Николајевића добили смо ове редове: „Пошто су се друштвени послови, па дакле и издатци, умножили у већој мери, управа је принуђена замолити поверенике друштвене, да прикупљене улоге пошаљу што пре глав. благајнику г. Тих. Ј. Марковић, трговцу, као и да настану, да се остатак улога редовних чланова покупи у што краћем року. Друга књига „Братства“ биће ускоро готова са штампањем и разаслаће се одмах свима оним члановима, који су за ову годину свој улог положили“.

Мађаризација. Словачке „Народние Новини“ пишу: „У Ошчадници (тренчинска жупанија) је жупник Затковић, а бележник Јанеци. Та два господина закључила су, да се Ошчадница одселе зове Сент Иштван. — Исти лист јавља, да је велики бележник у Бистрици, именом Барош, управи тренчинске жупаније поднео предлог, нека би се сваком трговцу и обртнику службено наложило, да свој цимер под претњом глобе извеша само у мађарском језику. Има наде, да ће и тај толи-ненаравни предлог бити примљен“.

Како штеди данашња влада у Србији. Читамо у „Одјеку“: Има већ скоро три месеца како се у Бечу баве два српска чиновника да подписују нов зајам. Пре неколико дана један се од њих вратио, а за другога не знамо. Та два господина врше тај сасвим обичан и лак посао по дијурну од 30 динара, не рачунајући ту и путни трошак. У округлој цифри они су за то добили од државне благајне 5000 динара. То је годишња плата за два чиновника од по 500 талира. Министар финансије, дакле, утрошио је 1000 талира на један посао, који је могао без икакве дијурне и икаква трошка за државу да се изврши простом наредбом, да тај посао врше писари бечкога посланства, који се ни иначе нису баш од великог посла прекинули, а у крајњем случају могао би им помоћи и који државни питомац, којих у Бечу прилично има. Али г. Ракић није на то ни мислио, или није имао кад да помисли од заузетости велике за склапање уговора с Крагујевачком кумпанијом и за куповине дувана преко количине која му је одобрена да је купи. Не само то. Г. Ракић је и даље продужио давање дијурна. Он је, како чујемо, и сад скоро послао управитеља државне штампарије, г. Стеву Рајчевића, и г. Лукића, секретара пореске управе, да о државном трошку оду у Беч, па по потреби и у Немачку, те да проуче некакву израду меница и других артија са утиснутом марком. То је сигурно „свођење државних расхода на апсолутни минимум“, о коме оно пре пет месеци говораше г. Мијатовић, у име владе!!

Лепо завештање. Као што јављају из Србије, покојни Аксентије Тешић, бивши чиновник главне контроле, завештао је држави српској — министру народне привреде ради оснивања угледног газдовања, како своје непокретно, тако и већину свога покретног имања, у приближној вредности 36.000 динара. Примивши извештај суда о овоме завештању министар народне привреде учинио је корак, да се оно и обезбеди, па ће после тога, по жељи завештатеља пок. Тешића, саставити одбор, који ће даље радити на остварењу жеље покојникове.

Православље у Калифорнији. „Срп. Гласу“ пишу из Санфранциска ово: Као што сам вам био у своје време јавио, под управом и по налогу Њ. П. владике повећана је овдашња православна капела и изнутра по руском обичају лепо украшена. Нови иконостас и многе са стране стојеће иконе насликао је један талијански живописац из Милана у овом граду. Нова православна црква пак, за коју већ знате, посвећена је Св. Николи путнику. Иста је пространа и у сваком погледу подесна. Такође палата, у којој Њ. П. станује, полепшана је, и на првом тавану, у једном крилу, постављена је школа. Ту школу полази уз православну децу, и велики број странаца, љубитеља руског језика. Као што некад бејаше манија учити француски, тако сада сви желе научити руски, не само код нас у Европи, но и овамо по свој Америци у већим градовима. Имамо два ваљана професора руског језика; један је одавна у граду, а други нема много да је дошао из Петрограда. Њ. П. владика Владимир отпутовао је у Аласку, да тамо прегледа цркве и школе; на по ратку кажу да ће походити Чикако, а можда установити парохију, саградивши и оном великом источном граду другу православну цркву.

Маневри бугарске војске. Ових дана били су велики маневри бугарске војске код Варне. Бугарске чете имале су тобоже запречити непријатељу, да кроз Добручу не продре у нутарњост земље. Свако одмах знаде, који би то непријатељ имао бити. Нико други, него Руси. — „Доиста, то је већ и превише и глупо и смешно!“ — узвикује на ово лист из ког вадимо ове редове.

О нервозности обелоданио је равнатељ луднице у Графенбергу др. Пелман спис, који се може сматрати као врстни принос у васпитној књижевности. Што нервозност све више преотима маха, писац приписује то од чести школи, а од чести животу. Да су деца у школи претерећена науком, — што некоји педагоги још увек радо поричу — доказује Пелман следећом једноставном но убедљивом изреком: „Здрав одрасли човек знаде, да дневни рад од осам сати свакога измучи, а од наше деце иштемо, да и више од осам сати позорно раде. Приговориће ко, да смо и ми у нашој младости радили душевно више него што данас раде наша деца. Но ми нисмо у главним предметима имали више него једнога учитеља, по данашњем пак суставу подучава ученика четири, шест, чак и осам учитеља, а сваки иште од свога детета, да буде у његовом предмету врстно. Ово је главна и важна тачка која се не сме сметнути с ума, када се говори о претерећењу деце у школи.“ Пелманов спис може се само препоручити.

Дубока старост. У Гадапи, близу Сафеда у Азији умр'о је ту скоро Турчин један по имену Гаци Солиман Саба у 132. години свога живота. Тај се Турчин женио седам пута, а све су му жене умрле пре њега. Са тих седам жена изродио је 60 синова и 9 ћери. Седми пут кад се женио, имао је 98 година и изродио је са последњом женом троје деце. Он је мислио и сада осми пут да се жени, но није имао за то доста новаца. Солиман Саба је био ратар. Ранио се јечменицом и пасуљом, а осим чисте воде никаква друга пића није пио. Меса је јео само двапут у години, за веме празника Бајрама. Никада није био болестан, осим што се разболео на неколико дана пре но што ће умрети.

Трговачко-занатлијски део „Заставе.“

Угарске железнице.

Ни у једној земљи нису железнице тако скупе, као код нас у Угарској. То је таква истина, да је не може ни мађ. влада да забашури, већ је отворено признаје, само, да боме, што уз то још додаје, да мора тако бити. Приходи железница не покривају трошкове, држава мора да доплаћује, па за то не може бити, да се подвозне цене на нашим железницама спуштају, већ се морају подизати, па ма како нам иначе било у међународној борби са нашим земаљским производима.

Али има једна угарска пруга, на којој ни је подвозна цена тако велика, као на осталима. То је пруга, која излази на „мађ. море,“ која води на Ријеку. Са том јединном пругом такмачи се Угарска са другим светским пругама, и изгледа, [као да мађ. влада не мари, ма било на тој прузи и велике штете, само нека се извози све на „мађ. море.“

Не знамо, хоће ли зато бити штете ове године од те пруге или не, и после ако буде штете, колика ће бити та штета, али видимо, да због тога, што мађарска влада хоће да се што више извози на „мађ. море,“ имају многи и многи грдне штете, што не може остати без уплива и на само угарско становништво.

На Ријеци је овладао застој. Ту стоје хиљадама вагона пуних хране, нема доста лађи, да носе храну даље. Зато је и обустављен промет на ријечкој прузи, па може бити, да ће та обустава трајати и месец дана.

Нагомилана храна у ријечкој луци чекаће, док не стигне храна из других даљих земаља у крајеве, где ове године хране треба, а треба је у доста крајева, јер је ова година на више места оманула.

То је била згодна прилика, да нашу храну ове године мало боље продамо, него што смо је за ово последњих година продавали. Не кажемо, да би се тиме залечила она рана, од које већ одавно наши пољопривредници пате, али то стоји, да је могло ове године бити, да им се мало олакша. Рану странци сад боље траже него досада; то је мађ. влада требала предвидети, па према томе да удеси извоз, а не „протежирати“ једну железничку пругу за љубав, да свет види колики је промет и на „мађар. мору.“ Последице од тога већ се појављују, јер ето на Ријеци је сада читав дар-мар. Грдна множина хране снесена је сада ту, а одатле за неко време неће моћи даље, јер су лађе оптерећене послом.

Тако је то, кад се правац нашој храни за извоз силом одређује, место да се извози најкраћим путем тамо, где је треба. Док наша храна буде лежала у ријечком пристаништу, дотле ће руска, румунска и американска храна преплавити целу Јевропу, а ми после можемо стајати с крштених руку и питати се: за што је то све. Та није валда угарско жито горе од румунског, руског и американског, па да неко не ће да га купује. Не. не само да није горе, него баш млого боље, па опет, ето са наше рђаве политике наше жито заостаје на светским пијацама иза жита из других земаља. Наш се пољопривредник жури, да му душа испадне, да само што пре изнесе на пијацу жито, кад тамо, а он не може да га прода и претвори у новац, који му треба, да намири друге своје и државне потребе.

Мађ. влада је и овом приликом показала, како олако жртвује народне интересе — нечијој сујети. Не знамо само, докле ће то тако моћи бити. Или зар није жалосно, кад за љубав хвалисања на рачун других железничких пруга обарамо подвозну цену на ријечкој прузи, а после тога још покаже се штета, коју мора и држава и појединац осетити?! Наши се такмаци заиста могу томе радовати. Њима није до сујете и хвалисања, па за то је њихова храна и потрошача нашла већ, а наша лежи и лежаће може бити још месец-дана у ријечком пристаништу. ≃.

Трговина са људском снагом.

Из Вашингтона пишу минхенским „Општим Новинама“: „Досељавање у Савезне Државе Северне Америке изметнуло се у право модерно тржиште с робљем. То је доказала истрага, коју је повео одбор конгреса Савезних Држава по атланским приморским местима односно досељавања. Та истрага показује изобиље беде, обмане и осталог социјалног зла. Ова откривења ваљало би и у Јевропи саопштити, те да послуже са опомену, јер је овом истрагом обелодањено, каква би се пажња морала обратити не само на систем досељавања, него и на сва социјална питања, која са тим стоје у вези. Не да се порећи, да је досељавање у маси јевропског пролетаријата у Америку у исто време вентил социјалне сигурности за Јевропу; јер кад би се тај вентил исељавања затворио Јевропи, тиме би социјална експлозија тамо неминовно наступила. Придолазак радничких снага не може никако бити сувишан у Савезним Државама, већ се само може пожелети, по што је богатство ове земље у природном благу и спомоћним изворима, од којих се још многа за дуго неће открити, тако рећи огромно, а с друге стране опета просторије тако велике, да би и десет пута већи број становништва у се примити могле, а не само колико га данас има. Али ова врста радника, чије досељавање није толико природно колико је потпомогнуто на вештачки и обманљиви начин, велико је политично и социјално зло по републику, те је конгрес предузео енергичан корак и предосторожне мере против даљег њиховог досељавања. Најпре је истрагом констатовано, да у мајданима каменог угља и гвожђа области Пенсилваније имаде на 50.000 Словака, Пољака и Талијана, које су довели из Јевропе богати поседници тих мајдана, и који су задовољни и са толиком надницом, колико да могу подмирити своје најпрече потребе, јер за бољи живот ни у отаџбини својој нису научили. У корист ових богатих велепоседника, а на штету отпуштених америчких и немачких радника, који су недељно по 15 до 20 долара зарађивали, спала је данас надница услед ових доведених и са свим деморалисаних радника на 50—60 цента. Но што је по најгоре, ова досељеничка класа права је морална куга по земљу. Даље с помоћу јеврејских удружења доселило се у савезне државе из Русије, Пољске и Румуније на 50.000 до 80.000 Јевреја; они су на најнижем моралном ступњу, а у физичком и здравственом погледу права општа беда; а они овде служе као средство богатих мануфактурних кућа, које су на минимум свеле досадашњу надницу; у великим радничким браншама а имено у фабрикама за израду хаљина и цигара, спустили су они радничку зараду за 50 проц. Капиталисти или богати фабричари поздрављају и потпомажу досељавање ових сиромашних радника, једно, да тиме смање надницу, а друго, да овим пауперизмом ослабе америчке радничке организације и сломију онај њихов отпор против капиталистичке експлоатације.

Средства, с помоћу којих се врбује и доводи овај раднички пауперизам, врло су различна. Агенти појединих овдашњих фабричара путују нарочито по Јевропи, те уговарају са тамошњим радницима, па их после доводе амо, где скоро за багателу раде. Но осим тога велики део кривице пада и на паробродска друштва, која силне емигранте преносе из Енглеске, Француске, Италије, Скандинавије, Русије и т. д. Ова друштва имају својих агената, који по свима јевропским државама маме на исељавање, без обзира на то, из којег су реда ти емигранти; ти агенти раде то само за свој проценат, а паробродска друштва опет, да продаду што више путних карата. Осим тога у Њу-Јорку и осталим америчким приморским варошима постоје талијанске банке и друштва, која имају по Италији својих агената, који разним обманама варају необавештену класу, те је тако приволевају на исељавање. Неки од ових досељеника продаду и оно мало имања што имају, само да им се нађе путна трошка; други опет, који ништа немају, добијају бесплатну подвозну карту, па кад стигну амо, падну у шаке талијанским предузимачима, којих амо имаде доста, те им ови после за потпутнину и свој провизион ставе забрану на ону једну и крваву зараду.

Службени извештај о париској изложби.

Из Париза јављају 6. о. м.: При свем том, што радници на гвозденој кули, која је већ до половине израђена, траже да им се повиси надница, претећи да ће обуставити даљи рад, ипак у једном извештају министра трговине, који је походио Марсово Поље, а упућеном министарском савету, стоји, да ће се изложба отворити под повољним условима успеха. Немачка, Данска, Црна Гора, Турска и Шведска једине су државе, које до овога тренутка нису јавиле, хоће ли учествовати на изложби или не, а Србија, Норвешка, Швајцарска и Грчка једине, које су службено јавиле, да ће учествовати. Даље су јавиле службено да ће учествовати: све америчке државе, Јапан, Сијам, јужноафричке републике, и република Викторија у Океанији. Одборе за изложбу поставиле су у Паризу ове земље: Енглеска, Русија, Аустрија, Италија, Холандија, Белгија, Луксенбург, Румунија, Шпанија, Португалија. Иноземни излагачи запремају простора 100.000 квадратних метара, знатно више од 1878. Енглеска, којој је одређено било 15.000 метара земљишта, тражила је још неколико хиљада метара, а то су исто тражиле и Русија, Белгија и Швајцарска. У једној индијској палати са просторијом од 700 квадратних метара приредиће Енглеска источно-индијску изложбу. Енглези зидају зграду за своје комесаре, млин, пекарницу, граде мајур и завод за производњу масла. Руски одељак имаде фасаду од 75 метара. У парку је подигнуто више руских домова и једна изба мужичка из московске околине, која тражи кувца за свој диван дрворез и слике. Кнез Урусов начинио је једно здање по руском стилу за изложбу домаће индустрије. Финска зида себи засебну изложбену палату. Аустро-Угарска биће изврсно заступљена. Па и Италија спрема сјајну изложбу намештаја, одела и сировине. Велико херцегство Луксенбург биће у извесној мери пространо; имаће свега једну зграду, у којој ће бити изложени сви његови производи а нарочито ружа, за чије су култивисање они одавна први мајстори. Шпанија и Португалија имају свака поред свога општег одељка још и специфичних излога, н. пр. за вино и неке њихове особене индустријске органе. Сама Норвешка запрема данас онолики исти простор, колики је пре 10 година запремала заједно са Шведском. И она има више специфичних излога рибарских друштава и древних кућа из Дронтхајма, од којих је једна одређена за становање норвешког изложбеног комисаријата. Холандија изваже дивне насеобинске производе и два индијска села на Марсовом пољу. Јапанска влада не жали ни мало труда и трошка, само да задиви свет. Један индустријалац из Токија подигао је на Марсовом пољу чајџиницу са баштом, водоскоцима, бронзаним стубовима за лампионе и т. д. Поред изложаба појединих области, које су под француским протекторством и које такође нису штедиле ни новца ни труда, долазе Мисир, Мароко, Сијам и др. Мароко је начинио један трг, око кога се груписало неколико павиљона, кавана, султанов шатор и један киоск са царским збирама. Мисир је начинио једну кајирску улицу, један прави одељак арапске вароши са дућанима, школом, џамијом и са занатлијама, који раде пред очима публике. Као продужење изложбене просторије заједно са њеним парком, ничу куће, палате, галерије и павиљони као печурке из земље. Алжир и Тунис имају свака за се по палату. Три зграде биће намењене нези здравља: једна за сакупљање обиталишта, до ње павиљон минералних вода и даље палата јавних доброчинстава. Министар војни зада тврдињу са опкопима и кулама. Но од свију ових куриозитета и чуда новинарски павиљон оним својим луксузом и космополитизмом превазилази све. Односно ресторација, кавана и пивница свију делова света и народности са њиховим домаћим кухињама и послугом, међу којима не фали чак ни индијски бифе са искључивим индијским пићем, управа изложбе брине се сада још само, да увмогну сви мужеви своје жене и све мајке своје кћери одвести у те локале.

Вести из трговачко-занатлијског света.

Продаја шума из крајишке инвестиционалне закладе. До 54.937 комада храстових дебала, 28 997 комада јасенових, букових, брестових дебала у процењеној вредности од 2,146.430 фор. провести ће се 16. октобра т. г. код уручбеногa записника инвестиционалне закладе путем писмених понуди. Поближи увети могу се сазнати у уреду трг.-обрт. коморе у Загребу.

Учитељи на шегртским школама у Вел. Кикинди. Читамо у кикиндској „Садашњости“: До сад смо имали школе за занатлијске шегрте, а ове године отворила је општина и за трговачке шегрте. За учитеље тргов. шегр. школе изабрани су: Г. Ујхази, проф. гимназије, који је уједно и управитељ ове школе, Љуб. Лотић, и Силер. Школа ова има два разреда. Ове је године био избор учитеља и за занатлијске шегртске школе. У овој школи има два одељења, српско и мађарско. За учитеље у српском одељењу су изабрани: Г. Г. Тодор Кнежевић, Стева Петровић, Алекса Баковљев, Ника Николић, Пера Михаиловић и Михаило Косић. Управитељ је за оба одељења г. Стева Еремић проф. Предавања су већ отпочета, али уписивање још траје.

Суве шљиве у Славонији. Из Славоније јављају нам, да су тамо ове године у средњу руку понеле шљиве. Најбоље су родиле у околици Брода, Ђакова, Нове Градишке, Пожеге и Плетернице, где је до 20.000 метарских цената шљива сушено. Због новог пореза на спиритус односно на ракију — народ по многим местима Славоније није хтео пећи ракију од шљива, већ их сушио ил од њих пекмез правио. Славонски трговци добили су вести из Босне, да ће се ове године из Босне извести сувих шљива близу 3000 вагона.

О банкама у Русији. Руска влада издала је наредбу у погледу оснивања банкарских радња и новчаних завода, којом се строго бдије, да се само поштеним и кредита уживајућим особама даде концесија за банкарске радње, те уз то, да дотични банкар имаде, према обиму обрта свога, положити држави у име кауције 15—20 хиљада рубаља. Добро би било, да се и у Аустро-Угарској такова наредба за банкаре и друге новчане заводе изда. Њоме би се отклониле многе несреће у народу, које се обично збивају, када који новчани завод криду прогласи.

Руска спољашња трговина. По службеним извештајима руског министарства прошле године извезено је преко границе робе за 622,951.666 рубаља а увезено за 303,208.792 рубље тако да је биланс у спољашњој трговини закључен на корист Русије с вишком од 230,000.000 рубаља уз општи саобраћај од преко милијарде рубаља. Главни извоз чини храна и сировине у износу од 586,972.904 рубље, па фабрикати за 23,478.658 рубаља. Од хране извезено је највише жита, за 322,654.478 рубаља, дакле за 90,000.000 рубаља више него ли год. 1886. Жита је извезено највише у Енглеску, за тим у Немачку, Холандију, Француску и Италију. Извоз каменог уља такође расте у великом размеру, јер док га је год. 1883-е извезено само 1,500.000 пуди, скочио је год. 1887-е извоз на 19,000.000 пуди за 14,500.000 рубаља. На против увоз из иностранства све више пада, особито у фабричним производима, што је доказ, да се обрт развија нагло. Овај резултат поздрављају радосно руски листови и надају се за текућу годину још бољему, у чему их утврђује и скакање цене руске рубље. А нада се ова показује основаном, како потврђује службени извештај за прво полгође, у коме је извоз надмашио онај из прошле године за 111,361.000 рубаља. Извоз у првом полгођу већи је од увоза за 204,000.000 рубаља, дакле скоро као прошле године за целу годину.

„Рајтеров биро“ јавља: Руска влада пристала је, да даје годишње на име помоћи по 111.500 рубаља оној приватној фирми, која би се обвезала, да одржава са својим паробродима везу између руских лука у Тихом (Пасифик) Океану и Кореје, Јапана и Кине, но под условом, да се у случају рата ставе руској влади на располагање бродови, одређени за одржавање везе са поменутим земљама.

Летина у Босни и Херцеговини. Како се јавља из Сарајева, зимски су усеви слабо уродили, а жетва је била једва средња; још слабија жетва била је у окружју бихаћком, травничком, тузланском, бањалучком, сарајевском и мостарском. Летњи приход средње је руке. Кукуруза родило је прилично, местимице и добро; и овде прошло је бањалучко и тузланско окружје слабије. Воће и вино родило је у опће добро, нарочито шљива. Дуван је такође добро уродио. Сено није задовољило никога, те је далеко заостало за лањским.

Куда с воћем? Читамо у загребачком „Обзору“: „Лањске и предлањске године посетило је разне крајеве наше домовине много трговаца из Немачке, те из горње и доње Аустрије, купујући воће; други имали су овде своје агенте, који су скупљали воће и слали га онда на опредељено место. Нашем је сељаку за воће кануо у џеп леп грош. Но шта ћемо и куда летос с воћем? У Виртембершкој, у Баварској, Хессенској, у Фалачкој и Швајцарској родило је воће летос изванредно добро, нарочито крушке и јабуке, тако, да се грање у правом смислу речи крја под бременом својим. Људи онде кажу, да већ од године 1847. није воће онде тако обилно родило. Усљед тога је цена воћу у Немачкој посве ниска и није ни из далека могуће, да би наша домовина могла конкурирати у том погледу с Немачком. А то тим мање, јер је одашиљање врло скупо, тако, да би само шиљање једнога вагона воћа из Хрватске у Немачку стајало више, него ли вагон воћа заједно са трошком одпреме из пре наведених земаља. Ево доказа: Из наведених земаља стоји само одпрема једнога вагона свежега воћа, на које год од великих тржишта у Немачкој, (н. пр. Стутгарт, Метцинген, Рудолфзел, Фридрихсхавен и т. д.) 30—100 марака, дочим из јужне Штајерске износи одпрема 415 марака по вагону; од нас из Хрватске наравно јоште и више. А цена воћу по вагону је у Немачкој 160 највише 300 марака. Код нас је летос воће такође врло лепо уродило, те сада настаје питање: Куда и шта с њим? Искусни господари саветују на првом месту, да се прави вино јабуково, а преостатак да се суши. Што се првога тиче, добива се од воћа посве добро, течно и здраво пиће, којега се у некојим земљама производа велика множина. Било би само желети, да ово здраво пиће замени ракију. У земљама, где се пије много тога пића, људи су здрави и крепки, а нарочито душевне способности су тамо лепо развијене. У интересу дакле нашега народа било би, да се тај јабучњак у нас одомаћи. Дакако да за цеђење јабучњака треба посебних млинова и преша. А што с оним воћем, које преостане, ако се и довољна множина јабучњака начини? То воће нека се суши. Наравно, да се ни овде несме узимати најгоре воће; та оно се даде на сто начина потрошити. Надаље ваља пазити, да сушено воће

незаудара на дим, јер у том случају може се продати по 4—6 фор. скупље по метричкој центи. Велик део сушеног воћа може се потрошити и у кући. За сушење воћа имаде посебна модерна америчка сушионица, а воће сушено у овој незаудара на дим ни најмање. Да се код нас воћарство што више рашири и усаврши, те земљи издашну корист донесе, могло би наше господарско друштво озбиљно размишљати о том питању. На то се мора већ сада мислити, јер нам прети конкуренцијом већ и Америка, која је сву Енглеску поплавила својим воћем, те већ прети и даље.

Трговина.

= **Нови Сад**, 27. септембра (9. октобра.) На нашој житној пијаци је цена шеници се учврстила пошто је горе цена све до данас напредна а, код нас и зато повишена што је врло мало довоза са шеницом. И спекуланти и млинови наши вољни су купци шенице. Јечма се тражи а мало га на пијацу приспева цена са 10 новч., скупља. Зоби нема на пијаци али се никако и нетражи. Цена без промене. Кукуруза старог нема. Новог кукуруза сад понајвише на пијацу се доноси, каквоћа различна према истој и цене се постижу. Шеница новосадска, шајкашка и сремска 7 ф. — 7 ф. 20 н. Наполица 5 ф. 60 н. Јечам 4 ф. 50—60 н. Зоб 4 ф. 40—50 н. Кукуруз нов некрњен по каквоћи 2 ф. 40 н. 2 ф. 50 н. и 2 ф. 60 н., од 100 кгр.

Производи. Маст и сланина се у врло малим количинама за потрошњу на нашој пијаци продаје; извоза са овом робом целе ове јесени нема. Цена је масти на више 60 ф. — 62 ф., на мање 66 ф. до 68 ф., сланина сушена 62 ф. — 64 ф., тешка паљена 66 ф., све од 100 кгр.

На свињској и месарској пијаци врло слабо продаје. Угојени свињи 46—48 н., од 1 кгр. Свињи мршави погодишњ. 14 ф.—16 ф., годишњаци 30 ф. до 36 ф., двогод. 48 ф. — 52 ф., од пара. Јагањци 7 ф. 50—9 ф. 50 н., од пара. Теоци 10 ф.—18 ф. од к.

Радња по дућанима са трговачком и са занатлијском робом врло споро иде; и што се пазари роба се у бесцење тражи сад, у ово јесење доба па је ипак велика оскудица у новцу.

*

У **Будимпешти** 25. септ. (6. окт.) Шеница је довољно нуђена, воља за куповање добра, промета 35.000 м. ц. са 5 н., скупљом ценом. Плаћана шеница потиска 80·3. и 79·5. 8 ф. 5 н., 78·5. 8 ф. Пештанска 79·5. и 78 5. 7 ф. 80 н. Кањишка 3500 м. ц. 79. 8 ф. 5 н. Горњо-бачка 2400 м. ц. 78·5. 7 ф. 85 н., бачка 80·5. и 79·5. 8 ф., 2000 м. ц. 76·5. и 75·5. 7 ф. 65 н., сивачка 2400 м. ц. 77·5. 7 ф. 82½ н., банатске 4200 м. ц. 78 7 ф. 82½ н. Све на три месеца.

*

У **Будимпешти** 26. септ. (8. окт.) Шеница прилично нуђена, живахна воља за куповање, тенденција остала чврста, средња са 10 н., а финија роба са 15 н. скупље плаћана, промета дневног 25.000 м. ц. Са свима осталим зрнима слаб промет без промене у цени. Продано је потиске шенице 1300 м. ц. тешке 81. по 8 ф. 25 н., 1750 м. ц. 80. 8 ф. 25 н. 1110 м. ц. 79·5. 8 ф. 22½ н., 1000 м. ц. 79. 8 ф. 12½ н., 78·5. 8 ф. Пештанске 80·3. 8 ф. 5 н. 79·5. 8 ф. 79. 7 ф. 95 н. 78·5. 7 ф. 85 н. Бечејске 1800 м. ц. 80. и 2870 м. ц. 79. по 8 ф. 25 н. Са горње Тисе 79. 8 ф. Све на три месеца.

Термини. Шеница са прилично вишим курсом закључена, кукуруз чвршћи, зоб остала лабава. Шеница за пролеће 8 ф. 75—76 н., за јесен шеница 7 ф. 93—95 н. Кукуруз за мај-јуни 1889. 5 ф 42—43 н. Зоб за пролеће 4 ф. 90—95 н., за јесен зоб 5 ф. 61—69 н.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 27. септембра.

4% угарска златна рента — — —	99·05
5% „ папирна „ — — —	89·90
Дукати — — — — — — —	5·74
Наполеондори (20 франака) — — —	9·63
Немачке држ. марке — — — —	59·75

Најновије вести.

Из Београда јављају, да је **краљ Милан** одбио молбу **Гарашанина**, којом је овај тражио, да му се допусти, да се оправда због кривице, којом га је краљ Милан обедио. Краљ Милан је поново заповедио да Гарашанин оде из Србије. Вели се, да је краљ Милан још и друге неке напредњаке узео на око, да их протера из Србије.

Уредништву нашег листа стигло је на приказ:

Царић, мали календар са сликама за 1889., која је проста и има 365 дана. Нови Сад, издање и штампа А. Пајевића 1888. Цена 20 нов. или 40 пара динарских.

Распис награда.

„Матица Српска“ расписује из задужбине Јована Остојића и жене му Терезије за год. 1889. награду од 50 дуката за дело:

„О земљорадничким приликама којег већег краја, у ком наш народ живи,“ с роком до 31. декембра 1889.

Тако исто понавља се и награда од 50 дуката за дело: „Историја Текелијиног завода и његов утицај на културу српског народа“, с роком до 31. декембра 1889.

Уједно се напомиње, да су из ове задужбине с роком до 31. декембра 1888. још из лањске скупштине расписане ове награде:

1. „Историја српске књижевности за школу.“ — Награда 100 дуката.
2. „Историја Срба у Угарској од најстаријих времена до данас.“ — Награда 100 дуката.
3. Расправа о Буњевцима за „Летопис“. — Награда 100 дуката.
4. Популарна естетика за одраслије Српкиње. — Награда 50 дуката.

Дела на расписане награде не могу писци шиљати под својим именом, него ваља да метну на делима својима какав натпис или знак. Име, презиме, караттер и место, где станује писац, ваља у особитом писму написати, писмо запечатити и обележити га оним истим натписом или знаком, који је споља на самом делу.

Само ће се она писма отворити, на којима је исти натпис или знак, који се налази и на делима, којима се награда досуди. Остала ће се писма спалити.

Рукописи се не враћају.

Награда се издаје тек онда, кад писац поднесе дело наштампано, осим ако с „Матицом“ о томе што друго не уговори.

Награда се губи, ако писац не изда дело своје на свет за годину дана, а међу тим није што друго уговорио.

Писац је дужан од свога награђеног дела, кад из штампе изађе, уступити „Матици“ 25 комада.

Награђене расправе штампају се најпре у „Летопису,“ а после остаје право и писцу и „Матици,“ да их могу прештампати и посебице.

Из главне скупштине „Матице Српске“, у Новоме Саду 31. августа (12. септембра) 1888.

Председник „Матице Српске“:
А. Хаџић, с. р. секретар. — **Милош Димитријевић**, с. р. кр. саветник.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је 39. број

СТРАЖИЛОВА

са овим садржајем:

Како је Пјевалица излијечио фра-Брну. (Наставак.) — Хања. (Наставак.) — Афродита. (Наставак.) — Прилошци. И. Руварца. д) Трилогија. II. Кнез Криштофор Франкапан и „зал чловик.“ — Крвава киша. (Наставак.) — Ковчежић. Уз нашу слику. (Александар Сандић.) — Гласник. — Књижевне белешке.

„Стражилово“ излази свакога четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 нов. на по године, 1 ф. 25 нов. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

Јавна захвала.

Тужним и ожалошћеним срцем захваљујемо онима, који учествоваху на погребу милог нам покојника Николе Матића, поседника и трговца, те нам својим саучешћем олакшаше у нашој туги. Нарочито захваљујемо г.г. свештеницима Луки Болгарићу, бараћанском и Стевану Вишацком, опавачком; г.г. солгабировима Хегедишу и Халасу; г.г. учитељству: опавачком, бараћанском и сакулском; преставништву општина Опава и Баранде са њиховим бележницима и кнезовима на челу; многим страним пријатељима покојниковим, који дођоше да испрате покојника до вечне му куће; г. Бранку Ј. Ђуришићу, што је својим говором у цркви, у ком набрајаше заслуге покојникове, утешио нас у јаду и туги. Особито захваљујемо грађанству опавачком, што је у тако лепом броју испратило покојника до вечне му куће.

Опаво 23. септембра 1888.

У име ожалошћене породице
Јулка Н. Матић
супруга.

Идуће суботе 1. (13.) октобра о. г. у 11 сати пре подне даваћу у карловачкој саборној цркви својој матери

КАТАРИНИ АВАКУМОВИЋ
ГОДИШЊИ ПАРАСТОС.

Др. Г. Авакумовић.

Ред пловидбе

помесног пароброда „Нимфе“, за време бербе почевши 2. (16.) септембра о. г.

ИЗ КАМЕНИЦЕ У НОВИ САД:
Пре подне: 5, 6, 8, и ¾10 сахата.
После подне: 1, ½3, 4, и ½7 сах.

ИЗ НОВОГ САДА У КАМЕНИЦУ:
Пре подне: ½6, 7, 9, и 11 сахата.
После подне: 2, 3, 5, и 7 сахата.

Недељом и свецем после подне не иде по тарифи, него по потреби.

Повратне карте имају вредност само за тај дан, за који су извађене.

Каменица, 31. августа 1888.

Подузетништво.

ОГЛАСИ.

КОНКУРС.

Ради попуњења парохије Мединско-рацкозарске са платом VI. класе отвара се овим конкурс.

Просителји имају своје сведочбама сврху свога оспособлења за отправљање парохијског званија подкрепљене молбенице за четири недеље од првог уврштења овога огласа у дотичне новине консисторијуму овоме поднети.

Из седнице консисторијума епархије будимске у Сентандреји, 15. септембра 1888. држане. 3—3

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

ТЕОДОРА П. СТОЈИЋА

У ЗЕМУНУ

потребује два спомоћника, који одма ступити могу. 2—3

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у Канаку торонталској жупанији овим се стечај отвара са следећом годишњом платом: 1. у готовом новцу 300 ф. ав. вр; 2. 25 кибли чистог жита; 3. 15 кибли јечма или кукуруза; 4. Два фата дрва; 5. 3 фата сламе; 6. четир ланца ораће земље; 7. слободан стан са баштом.

Стицатељи умољавају се, да своје ваљано снабдевене молбенице најдуже до 1. новембра 1888. г. долуподписаном школском одбору поднесу почем ће се избор истог дана обавити.

Учитељу спадаће у дужност како појање у цркви, тако исто и школску децу у појању обучавати и повторну школу држати.

У Канаку 19. септембра 1888.

3—3 **Школски одбор.**

КОНКУРС.

Ради попуњења парохије чипске са платом VI. класе отвара се овим поново конкурс.

Просителји имају своје са сведочбама о свом оспособлењу за отправљање парохијског званија поткрепљене молбенице за четири недеље дана од првог уврштења овога конкурса у дотичне новине консисторијуму овоме поднети.

Из седнице консисторијума епархије будимске у Сентандреји, 15. септембра 1888 држане. 3—3

КОНКУРС.

Ради попуњења парохије шарочко-ивањске са платом VI. класе и подпуном сесијом земље отвара се конкурс.

Просителји имају своје са сведочбама сврху свога оспособлења за отправљање парохијског званија подкрепљене молбенице за четири недеље дана од првога уврштења овога конкурса у дотичне новине консисторијуму овоме поднети.

Из седнице консисторијума епархије будимске у Сентандреји, 15. септембра 1888. држане. 3—3

ЗАЈАМ.

Потписани набавља хипотекарске зајмове на амортизацију (отплата главнице и камате заједно) на куће и земље од 500 фор. до највише своте.

на 30½	година	са	7½%
„ 38	„	„	6½%
„ 39	„	„	6¼%
„ 42	„	„	5¾%

У Хрватској (Срем) само на земље на 42 године са 5¾% амортизацију од 1000 фор. до највише своте.

ГАВРА ЖИВАНОВИЋ,
у Новом Саду, жељезничка улица у својој кући бр. 225.
3—3

МАНУФАКТУРНА РАДЊА

ДИМИТРИЈА ТЕОДОРОВИЋА

У КОВИНУ

потребује једног од млађи спомоћника, који може одма ступити. 3—3

ИЗВОРНИ РАУШЕНБАХОВИ

ТИСКОВИ за грожђе

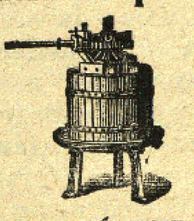

поновљено поболшани, по најновијој справи великом снагом, даље
Машине за муљање грожђа
израђују и јефтино продају
ГРОСМАН И РАУШЕНБАХ
творница земљеделских стројева
У БУДИМПЕШТИ. 2—5

НАЈСАВРШЕНИЈИ ЛЕК ЗА ЗУБЕ И УСТА:
СПАСОНОСНА ВОДИЦА

ДРА И. РАНИМИРА.

Повлашћена (патентирана) је од високих ц. кр. влада у Бечу, Будапешти и Београду. Од стручњака је признаната као најсавршенији проналазак на пољу зубног лекарства противу свију зубних и усних болести. — Она је у правом смислу речи спасоносна од најжешћих зубобоља, ревматизма у вилицама, скорбута, парулеса, непријатног задаха и у опште од свију мана у устима. **Неопходно је потребна свакоме без разлике** за одржавање, ојачавање, чишћење и улепшавање зуба.

Ова водица је **званично** анализирана опробана и **концесионирана** у више држава и својим чувеним спасоносним дејством надмашила је све остале лекове и сретства за зубе и уста.

Добити се може поштом непосредно уз доплату (Nachnahme) из главног стоваришта Др. И. Ранимира у Земуну (Угарској) и од Кохмајстера дрогуиста у Будапешти, као и посредовањем бољих апотека и трговина. На мање за варош Земун продаје трговина Капамацијe и друга у Земуну. — При куповини ваља пазити на ону заштитну марку, као и на својеручни потпис проналазача на свакој флашици.

13—20 **Цена: 1 фор. 20 кр. а. вр.**

ШТОФА ЗА ЖЕНСКЕ ХАЉИНЕ

НАЈНОВИЈЕ МУСТРЕ, У ФРАНЦУСКОЈ, ЕНГЛЕСКОЈ И БЕЧКОЈ НОВИНИ
по врло умерену цену

ВРЛО ЈЕФТИНА ДУПЛО ШИРОКОГ ЛОДНА, ПОРХЕТА.

Мустре као штофови у великом избору добио сам за јесењу и зимску сезону.

С поштовањем
ДАВИД ЂУРЧИЋ,
„код златне руже“ у Новом Саду.
2—9

Мустре на захтевање шаљем бесплатно.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА

Дра СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА

У НОВОМ САДУ

удешена и снабдевена сваким штампарским материјалом, израђује свеколике штампарске послове брзо и јефтино, препоручује се

СЛ. ПОЛИТИЧКИМ И ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА

са својом јефтином и угледном израдом општинских тискарија сваке врсте.

НАШИМ СЛ. ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАМА
препоручујемо

ЦРКВЕНЕ МАТРИКУЛЕ

штампане на прописаној хартији, правој кончаној „Dyos-Györi“ у великом формату 45—59 сантим.

Уз ово се примећује, да је само оно права хартија ових матрикула, која има поменуту величину и која има слепа слова (Wasserdruck) са именом ове хартије „DYOS-GYÖRI“

Цена је знатно спуштена и рачунамо табак по 4 новч. а за наручбине преко 100 табака

САМО 3 НОВЧИЋА ОД ТАБАКА.

Нашим гг. трговцима препоручујемо јефтину израду

РАЧУНА и ЦЕНОВНИКА,

трговачке коверте са фирмом штампамо 1000 комада по 1 фор. 50 новч., 2 фор., 2 фор. 50 новч. и 3 фор.

ВИЗИТ-КАРТЕ

сваке врсте и у разној величини 100 комада по 30 новч., 40, 50, 60, 70 новч., па до најскупљи.

Власник и издавалац Милица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.